

Nr 214.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till vissa landsting för av dem disponerade vårdplatser å folksanatorierna; given Stockholms slott den 8 mars 1935.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDEÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

Enligt gällande bestämmelser utgår statsbidrag till driftkostnaderna vid tuberkulosanstalter i allmänhet med 1 krona 75 öre för varje å sanatorium (för lungtuberkulösa) vårdad patient, för vilken icke uttages högre dagavgift än 2 kronor, samt med 1 krona 25 öre per dag för varje å tuberkulossjuk-

stuga och tuberkulosavdelning vid lasarett vårdad patient, för vilken icke uttages högre dagavgift än 1 krona 50 öre. Såsom generellt villkor gäller, att dagavgiften å allmän sal icke får utgå med högre belopp än nu nämnda. Till vissa tuberkulosanstalter i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, där tuberkulosfrekvensen är särskilt hög samt den ekonomiska bärkraften ringa, utgår statsbidrag med något förhöjda belopp enligt särskilt medgivande av riksdagen.

Dessa bestämmelser ha närmast avseende å av landsting och kommuner drivna tuberkulosanstalter. Till de av Konung Oscar II:s jubileumsfond drivna s. k. folksanatorierna har alltsedan 1905 utgått ett fixt anslag, som under senare år upptagits till 50,000 kronor. För nästa budgetår har i statsverkspropositionen (p. 105) för dessa sanatorier äskats ett anslag av 130,000 kronor, varav 80,000 kronor avsetts för täckande av brist, som dels uppkommit under budgetåret 1933/1934 dels beräknas uppkomma under innevarande budgetår.

Från landstingen i Gotlands och Västernorrlands län samt direktionen för Kalmar läns sanatorium i Målilla ha nu inkommit framställningar om statsbidrag för vissa av dem disponerade platser å folksanatorierna. Statsbidraget föreslås härvid skola utgå enligt samma grunder som för läns-sanatorierna.

Innan jag närmare ingår på dessa framställningar vill jag erinra, att *statens sjukvårdskommitté* i sitt den 17 maj 1934 avgivna betänkande angående den slutna kroppssjukvården i riket (statens offentliga utredningar 1934: 22) avhandlat ifrågavarande spörsmål. Kommittén framhåller sålunda å ena sidan, hurusom under senare år svårigheter uppstått att fullt belägga folksanatoriernas platser, främst beroende på de höga dagavgifter å allmän sal, som med nuvarande statsbidrag där måste hållas. Dessa dagavgifter varierade mellan 5 och 2 kronor, medan dagavgiften för motsvarande platser å läns-sanatorierna i allmänhet icke överstege 1 krona. Å andra sidan ägde vissa landsting alltjämt icke tillgång till nödigt antal sanatorieplatser (A-platser) inom det egna länet. Detta gällde i första hand Gotland, som helt saknade sådana platser, samt de norrländska länen med deras genomgående höga tuberkulosfrekvens. Närmast i syfte att för dessa landsting underlätta ett rationellt utnyttjande genom förhyrande eller eljest av folksanatoriernas överskottsplatser föreslår kommittén, att till folksanatoriernas drift skall utgå statsbidrag efter enahanda grunder, som av kommittén förordas beträffande läns-sanatorierna, eller med 1 krona 75 öre per dag och patient, för vilken icke uttages högre dagavgift än 1 krona. Vad som härutöver erfordras för att täcka dagkostnaden förutsättes skola bestridas av landstingen beträffande patient, som jämlikt ingånget hyresavtal eller eljest av landstingets läkare remitteras till folksanatorium. I den mån för andra patienter tillämpas en avgift av endast 1 krona, skulle ansvaret för täckandet av ifrågavarande skillnad åvila jubileumsfonden. Enligt dessa grunder skulle landstingen, om dagkostnaden uppskattades till 5 kronor per patient, icke behöva erlægga

mer än 2 kronor 25 öre per vård dag, vilket skulle göra det synnerligen för-
månligt för dem att utnyttja ifrågavarande platser, enär därigenom eljest
nödiga nybyggnader undvekes. Kostnaderna för staten beräknas uppgå till
högst 250,000 kronor per år mot nuvarande 50,000 kronor, men framhåller
kommittén samtidigt, att nu berörda anordning i realiteten bleve billigare
för staten än att lämna såväl byggnads- som driftbidrag till eljest erfor-
derliga platser å länssanatorium.

I de yttranden, som efter remiss avgivits över sjukvårdskommitténs be-
tänkande, har ifrågavarande förslag i allmänhet tillstyrkts, bl. a. av över-
styrelsen för jubileumsfonden.

Jag övergår härefter till att i korthet redogöra för nyssnämnda framställ-
ningar från Gotlands, Västernorrlands och Kalmar län jämte i samband där-
med stående förhållanden.

Gotlands läns landsting, som inom eget län endast förfogar över 43 platser
å tuberkulossjukstuga (B-platser), har, såvitt en framställningen bifogad av-
skrift utvisar, träffat avtal med jubileumsfondens överstyrelse, enligt vilket
landstinget tillförsäkras rätt att för vård av lungsjuka från Gotlands län
förfoga över 20 platser i allmänt rum å Hessleby sanatorium samt därutöver,
i den mån behov föreligger och tillgång av lediga vårdplatser finnes, ytter-
ligare intill 20 vårdplatser å antingen Hessleby eller Hålahults sanatorier.
För 20 platser skall landstinget, vare sig platserna tagas i anspråk eller ej,
erlägga en dagavgift motsvarande självkostnadspriset å jubileumsfondens
sanatorier under närmast föregående verksamhetsår, förhöjt till närmast högre
tjugufemtal öre. För återstående 20 platser skall utgå samma dagavgift, i
den mån de av landstinget utnyttjas. Med utgångspunkt från självkostnads-
priset för budgetåret 1932/1933 skulle dagavgiften enligt dessa grunder för
år 1934 ha utgått med 4 kronor 75 öre. Skulle det visa sig, att landstinget
icke har behov av 20 vårdplatser, äger landstinget efter viss tid få antalet
upplåtna platser minskat till lägst 10. Avtalet gäller från och med den 1
januari 1935 tillsvidare med sex månaders ömsesidig uppsägning.

I sin den 30 december 1934 dagtecknade framställning erinrar lands-
tinget inledningsvis om den ogynnsamma ställning, som den gotländska be-
folkningen intagit, genom att landstinget, främst av ekonomiska skäl, icke
varit i stånd att anordna sanatorieplatser å Gotland. Befolkningen hade där-
för vid behov av sanatorievård varit hänvisad till jubileumsfondens sanatorier
med deras höga dagavgifter. Härefter fortsätter landstinget:

Genom det numera träffade avtalet med jubileumsfonden hade väl dag-
kostnaden för sanatorievård något minskats, men dylik vård komme likväl
att för länets invånare kosta minst 2 kronor 75 öre *mer* per vård dag än för
invånarna i rikets övriga län. Det vore tydligt, att en så hög vårdkostnad
comme att verka synnerligen betungande för en del patienter. Särskilt för
det stora flertalet mindre inkomstagare, såsom arbetare, lägre tjänstemän,
småbrukare och i övrigt alla dem, vilkas inkomster icke försloge till stort
mera än tillgodoseendet av de normala behoven, komme den höga vård-
kostnaden säkerligen att verka avskräckande från att söka en vård, som
dock i de flesta fall, för vilka den vore avsedd, vore nödvändig för vinnande

av positiva resultat. Med hänsyn till den stora skattebördan, 3 kronor 75 öre per skattekrona — en av de högsta landstingssskatterna i riket — kunde landstinget icke heller ensam åtaga sig den kostnad utöver patientavgifterna, som vården å de med jubileumsfondens kontraherade platserna skulle medföra. Statsbidrag vore därför erforderligt, om avtalet skulle kunna bibehållas från landstingets sida och sålunda den länge saknade likställigheten med andra län ifråga om tillgång till sanatorieplatser, som genom avtalet vunnits, skulle kunna bestå. Om statsbidrag erhöles med 1 krona 75 öre per vård dag och patientavgiften bestämdes, på sätt statens sjukvårdskommitté föreslagit, till 1 krona för vård dag, skulle på landstinget belöpa ett belopp av 2 kronor per vård dag, vilket ungefärligen motsvarade vad övriga landsting normalt finge betala för driften av sina sanatorier.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer landstinget om statsbidrag med 1 krona 75 öre per vård dag för högst samtliga i avtalet avsedda 40 vård platser.

Västernorrlands läns landsting, som å egna anstalter disponerar över 278 A-platser och 113 B-platser, äger enligt med jubileumsfondens överstyrelse träffat avtal att för lungsjuka från länet förfoga över sammanlagt intill 25 vård platser i allmänt rum å de under fondens förvaltning stående sanatorierna, i första hand Österåsens sanatorium, med företrädesrätt framför andra inträdessökande. Därutöver äger landstinget för sina sjuka rätt till intagning å ifrågavarande sanatorier i tur med övriga inträdessökande. För varje patient, som genom landstingets försorg hänvisas till fondens sanatorier, ikläder sig landstinget betalningsskyldighet med 5 kronor per vård dag, dock att, därest under avtalstiden en förändring i nu gällande betalningsbestämmelser för vård å sanatorierna skulle ske, landstinget skall i stället erlægga den ändrade avgiften. Landstinget förbinder sig tillika att beträffande sina patienter gälda kostnaden för resa till och från sanatoriet, för vård å vederbörande länslasarett samt för eventuellt förekommande begravning. Avtalet gäller från och med den 15 januari 1935 tillsvidare med sex månaders uppsägning.

I sin den 14 januari 1935 dagtecknade framställning anför landstinget bl. a.:

Den tendens till begränsning av tuberkulosen, som de senare åren gjort sig märkbart gällande i rikets sydligare delar, hade föranlett landstinget att ställa sig avvaktande till frågan om ytterligare nybyggnader för tuberkulos-sjukvårdens i länet ordnande. I anslutning härtill hade landstinget genom avtal om upplåtelse för landstingets räkning av 50 vård platser vid Mörsils sanatorium samt genom det med jubileumsfondens överstyrelse träffade avtalet sökt tillgodose rimliga anspråk i fråga om de tuberkulösas vårdmöjligheter. Det ville numera synas som om i länet återstående behov av dylika vårdmöjligheter huvudsakligen hänförde sig till B-platser. Med nu ifrågavarande avtal hade den planerade utbyggnaden av tuberkulosavdelningen vid länslasarettet i Örnsköldsvik till självständigt sanatorium, för vilken landstinget vore tillförsäkrat bidrag av statsmedel till ett belopp av 120,000 kronor, låtit sig skjutas på framtiden.

Med anledning härav och då berörda anordningar vore av icke ringa ekonomisk betydelse jämväl för statsverket, hemställer landstinget, att för de vid Österåsens sanatorium för landstingets räkning upplåtna vård platserna må utgå driftbidrag av statsmedel efter enahanda grunder som till landstingens länssanatorier.

Direktionen för Kalmar läns sanatorium i Målilla slutligen, som förfogar över 237 egna vårdplatser, framhåller i skrivelse den 12 november 1934, att nämnda platser icke täckte det nuvarande behovet och att direktionen förty, efter bemyndigande av länets båda landsting, inlett förhandlingar med jubileumsfondens överstyrelse om disposition av visst antal platser å Hessleby sanatorium. Direktionen hade ock erhållit erbjudande att få förfoga över 15 vårdplatser därstädes mot en dagavgift, som motsvarade självkostnadspriset för vård å fondens sanatorier under närmast föregående verksamhetsår, förhöjt till närmast högre tjugufemtal öre, för år 1934 uppgående till 4 kronor 75 öre. Då emellertid dagavgiften vid Målilla sanatorium endast utgjorde 1 krona 50 öre, skulle ett utnyttjande av det gjorda erbjudandet förorsaka en merutgift av ej mindre än 3 kronor 25 öre per vårddag, vilket under nuvarande förhållanden vore ytterst betungande såväl för den självbetalande som — i fattigvårdsfall — för kommunerna och i sista hand landstingen. Kunde åter statsbidrag erhållas med sedvanligt belopp, skulle merkostnaden inskränka sig till 1 krona 50 öre per vårddag, vilket finge anses för vederbörande överkomligt.

På grund av vad sålunda anförts anhåller direktionen, att statsbidrag måtte tillsvidare i vanlig ordning utgå till Målilla sanatorium för därifrån till Hessleby sanatorium hänvisade patienter till ett antal, motsvarande högst 15 vårdplatser.

Medicinalstyrelsen, som yttrat sig över samtliga framställningar, framhåller, att dessa i princip överensstämna med statens sjukvårdskommittés förslag såtillvida som de avse att med tillhjälp av sedvanligt statsbidrag avtalsvis utnyttja folksanatoriernas överskottsplatser. Då emellertid statsbidrag för närvarande utginge till folksanatorierna med ett fixt totalbelopp, skulle ett bifall till framställningarna innebära, att statsbidrag till här avsedda vårdplatser komme att, ehuru på olika sätt, utgå till såväl jubileumsfonden som sökandena. Med hänsyn härtill vore det enligt styrelsens mening lämpligast, att framställningarna upptoges till behandling i samband med sjukvårdskommittés förslag. I enlighet härmed förklarar sig ock styrelsen icke kunna för närvarande tillstyrka bifall till framställningarna, i vad de avse Västernorrlands och Kalmar län. Vad åter angår Gotlands län anser styrelsen sådana särskilda förhållanden föreligga, att ett omedelbart ingripande från statens sida till tuberkulosvårdens rationella ordnande är väl motiverat. Styrelsen tillstyrker därför framläggande av sådan proposition i ämnet, att landstingets framställning kan bifallas.

Det hade givetvis varit önskvärt, att prövningen av förevarande framställningar kunnat försiggå i samband med behandlingen av sjukvårdskommittés förslag i denna del. Med hänsyn till vad i saken förekommit har jag emellertid icke ansett mig kunna underlåta att upptaga denna fråga redan nu. Såsom jag nyss framhållit, ansluta sig framställningarna principiellt till den ordning, som föreslagits av sjukvårdskommittén.

Vad först angår Gotlands län, tala onekligen starka skäl för bifall till

*Departements-
chefen.*

landstingets framställning. Länet saknar helt A-platser och dess ekonomiska bärkraft är till följd av dess fåtaliga befolkning mycket svag. Härtill kommer, att tuberkulosfrekvensen i länet är relativt hög. Enligt av sjukvårdskommittén framlagda siffror översteg sålunda tuberkulosdödligheten å Gotland under femårsperioden 1926—1930 med 9 % medeltalet för riket under samma period. Sjukvårdskommittén har ock i sitt betänkande understrukit angelägenheten av att i första hand Gotlands behov av sanatorieplatser blir tillgodosett och därvid förordat en lösning efter i huvudsak de linjer, som genom ifrågavarande avtal förverkligats. Jag anser mig därför böra i likhet med medicinalstyrelsen tillstyrka bifall till framställningen.

Vad härefter beträffar Västernorrlands län, kunna väl icke lika vägande skäl anföras för ett föregripande av sjukvårdskommitténs förslag. Landstinget har sålunda inom det egna länet tillgång till ett icke ringa antal sanatorieplatser. Behovet av ytterligare sådana platser har emellertid vitsordats av statens sjukvårdskommitté under framhållande av att tuberkulosdödligheten i länet under femårsperioden 1926—1930 med icke mindre än 26 % överstigit medeltalet för riket. Länet har ock att kämpa med stora ekonomiska svårigheter. Landstingsskatten för år 1934 uppgick sålunda till 3 kronor 50 öre mot 2 kronor 70 öre för riket i dess helhet. Det synes mig därför fullt försvarligt att jämväl för detta län förorda bifall till föreliggande framställning. Statsbidraget torde dock böra begränsas till att avse de 25 platser, vilka landstinget äger att med företrädesrätt belägga.

I fråga om Kalmar län synes även där förefinnas ett visst behov av ytterligare vårdplatser, ehuru enligt sjukvårdskommitténs beräkningar platstillgången i länet kan anses relativt god och tuberkulosfrekvensen är lägre än den genomsnittliga i riket. Landstingsskatten är emellertid relativt hög, för år 1934 3 kronor. Med hänsyn härtill och då ett bifall till framställningen icke skulle för staten medföra nämnvärd merkostnad, har jag med min ståndpunkt till övriga framställningar icke ansett tillräckliga skäl föreligga för ett avstyrkande av denna framställning.

Såsom gemensamt villkor för statsbidrags utgående torde i enlighet med sjukvårdskommitténs förslag böra föreskrivas, att av patienten icke må uttagas högre dagavgift än 1 krona. För Västernorrlands och Kalmar läns landsting, som för närvarande å eget sanatorium tillämpa en dagavgift av 1 krona 75 öre respektive 1 krona 50 öre, kommer detta att innebära, att dagkostnaden för vården å jubileumsfondens sanatorier ställer sig något högre än för vården å eget sanatorium, men det synes mig å andra sidan rimligt, att den särskilda förmån, som statsbidraget till ifrågavarande platser utgör, kommer icke blott landstingen utan även den enskilde patienten till godo. Statsbidraget torde ock i avbidan på det förslag, som kan komma att framläggas på grundval av sjukvårdskommitténs betänkande, böra för samtliga platser bestämmas att utgå allenast under nästa budgetår.

Det sammanlagda beloppet av nu berörda statsbidrag uppgår till i runt tal 50,000 kronor. Bidraget synes böra utgå från det i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till bidrag till

driftkostnader för tuberkulossjukvårdsanstalter å 4,800,000 kronor. Detta torde dock icke behöva föranleda någon höjning av anslaget. Jag vill i detta sammanhang slutligen framhålla, att en av ifrågavarande statsbidrag föranledd ökad belastning å nu nämnda anslag i realiteten icke behöver betyda en motsvarande ökning av statens utgifter. Det torde nämligen icke vara oberättigat antaga, att statsbidraget skall vara ägnat att i sin mån motverka den brist i jubileumsfondens räkenskaper för nästa budgetår, som är att förutse.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. medgiva, att Kungl. Maj:t må — utan hinder av gällande bestämmelser om statsbidrag till driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter — för tiden från och med den 1 juli 1935 till och med den 30 juni 1936 från förslagsanslaget till bidrag till driftkostnaderna för tuberkulossjukvårdsanstalter bevilja

dels *Gotlands läns landsting* statsbidrag med 1 krona 75 öre för högst 40 vårdplatser å de under jubileumsfondens förvaltning stående sanatorierna,

dels *Västernorrlands läns landsting* statsbidrag med samma belopp för högst 25 vårdplatser å nämnda sanatorier,

dels ock *landstingen i Kalmar läns norra och södra landstingsområden* statsbidrag med samma belopp för tillhoppa högst 15 vårdplatser å berörda sanatorier,

allt per dag och patient, för vilken icke uttages högre dagavgift än 1 krona;

II. föreskriva, att för åtnjutande av dessa bidrag skola i tillämpliga delar gälla de allmänna bestämmelserna om statsbidrag till tuberkulossjukvårdsanstalternas driftkostnader ävensom de särskilda föreskrifter, som må av Kungl. Maj:t meddelas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Henry Rooth.